

N:o 64.

Ank. till Riksd. kansli den 24 april 1900, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående inköp af mark för nya bangårdsanordningar i Stockholm.

(R. A.)

Uti en till Riksdagen den 23 sistlidne februari aflåten, till statsutskottet för förberedande behandling remitterad proposition (n:o 55) har Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af protokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgifva,

att inköp af sådana egendomar, som af Kongl. Maj:t pröfvades vara för statens jernvägar behöfliga för genomförande af nya bangårdsanordningar i Stockholm, finge af Kongl. Maj:t, efter förslag af jernvägsstyrelsen, beslutas för ett sammanlagdt belopp af intill fem millioner kronor;

att köpeskillingarne för dessa egendomar finge af statskontoret förskjutas af under händer varande medel mot ersättning, hvarom Riksdagen framdeles, på anmälan af Kongl. Maj:t, torde vilja besluta; samt

att den afkastning, samma egendomar kunde komma att lemna under tiden intill dess de blefve för det med inköpet afsedda ändamål använda, af jernvägsstyrelsen inlevererades till statskontoret för att redovisas under titel extra uppbörd.

Till åberopade statsrådsprotokollet har föredragande departementschefen anfört följande:

Den högst väsentliga, oafbrutna stegring i trafiken å statsbanorna till och från hufvudstaden, som inträffat under den långa tidrymd, som förflutit efter tillkomsten af de nuvarande stationerna i Stockholm, hade, då samtidigt icke vidtagits ens i någon mån mot den växande trafiken svarande utvidgningar och förbättringar af samma stationer, helt naturligt medfört, att dessa blifvit för sitt ändamål allt mer otillräckliga och, med hänsyn icke minst till den resande allmänhetens personliga säkerhet, otillfredsställande. Nödvändigheten af mera omfattande åtgärder för afhjelpande af dessa olägenheter hade äfven länge varit insedd, och hade åstadkommandet af fullt tidsenliga bangårdsanläggningar, anordnade så att de, äfven vid en alltjemt fortgående ökning af trafiken, kunde blifva för en längre framtid tillräckliga, härvid utgjort ett önskningsmål. I det längsta hade man likväl, med hänsyn till de betydande utgifter, som med ett dylikt företag ovilkorligen måste blifva förenade, sökt någon möjlighet att på mindre kostsamt sätt uppnå en med afseende åtminstone å den närmaste tidens sannolika kraf nöjaktig lösning af frågan. I detta syfte hade jernvägsstyrelsen redan år 1895 afgifvit ett förslag till förbättrade anordningar för person- och ilgodstrafikens besörjande vid Stockholms centralstation, och hade Kongl. Maj:t uti den till 1896 års Riksdag aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof för genomförande af samma förslag äskat ett anslag af 750,000 kronor. I enlighet med derom under frågans behandling i Andra Kammaren väckt förslag hade emellertid Riksdagen för nämnda ändamål beviljat endast högst 100,000 kronor, hvarmed afsetts att bereda tillfälle till afhjelpande för den närmaste framtiden af de största olägenheterna, särskildt af spårsystemets otillräcklighet. Af den diskussion inom Andra Kammaren, som föregick detta Riksdagens beslut, framginge, hurusom de utan tvifvel kraftigaste skälen, hvarför Riksdagen stannade vid ett belopp af 100,000 kronor, voro att på förhand kunde beräknas, att genomgående af jernvägsstyrelsen föreslagna anordningarne de öfverklagade olägenheterna vid centralstationen blott för en jämförelsevis kort tid framåt skulle blifva afhjelpade, samt att det af Kongl. Maj:t begärda belopp syntes väl stort, då fråga sålunda endast kunde anses vara om provisoriska åtgärder.

Då Riksdagens skrifvelse i ämnet den 10 april 1896 inför Kongl. Maj:t anmäldes, hade Kongl. Maj:t, bland annat, beslutit uppdraga åt jernvägsstyrelsen att, efter vederbörlig utredning, taga under öfvervägande och till Kongl. Maj:t inkomma med nytt fullständigt, af kost-

nadsförslag åtföljdt definitivt förslag, huru centralstationen i Stockholm borde på ett för trafikens ombesörjande tillfredsställande sätt lämpligast ordnas. På framställning af jernvägsstyrelsen hade Kongl. Maj:t vidare den 27 november 1896 medgifvit, att jernvägsstyrelsen finge för erhållande af förslag till ordnande af centralstationen i Stockholm anordna en internationel täflan enligt af styrelsen utarbetadt program och med utsättande af tre särskilda pris, med föreskrift att utdelandet af ifrågasvarande pris skulle öfverlemnas åt en särskild, af jernvägsstyrelsen utsedd nämnd af fem personer, utaf hvilka en borde väljas bland stadsfullmäktige i Stockholm.

Efter det pristäffling sålunda af jernvägsstyrelsen anordnats och åtskilliga täfflingsförslag inkommit, hade den af styrelsen utsedda prisnämnd öfver förslagen afgifvit utlåtande, dervid första priset tilldelats ett af ingenjörerna C. O. Gleim från Tyskland och S. Eyde från Norge uppgjort förslag, omfattande ordnandet af icke allenast centralstationen utan äfven stationsförhållandena i och vid Stockholm i deras helhet; och vore med ledning hufvudsakligen af nämnda förslag för närvarande uti jernvägsstyrelsen under utarbetande fullständiga planer för nya bangårdsanordningar i och vid hufvudstaden.

Enligt hvad departementschefen nu anmält, hade jernvägsstyrelsen i skrifvelse den 2 november 1899 hos Kongl. Maj:t hemställt om aflåtande till Riksdagen af proposition om anvisande af ett anslag eller kreditiv å fem millioner kronor att, efter derom för hvarje fall af styrelsen hos Kongl. Maj:t gjord framställning, ställas till styrelsens förfogande för inköp af mark för nya bangårdsanläggningar i Stockholm. Till stöd för denna framställning hade jernvägsstyrelsen dels erinrat, hurusom styrelsen uti skrifvelse den 16 september 1899, under åberopande att till styrelsens kännedom kommit, det till Stockholms stads byggnadsnämnd ingifvits ansökningar om tillstånd att uppföra boningshus och fabriksbyggnader å två särskilda tomter, belägna, den ena inom Kungsholms församling och den andra inom Katarina församling, hvilka tomter enligt det förslag till nya bangårdsanordningar i och vid Stockholm, som af den jemlikt kongl. brefvet den 27 november 1896 tillsatta nämnden för bedömande af inkomna täfflingsförslag till sagda anordningar erhållit första priset, borde för statens jernvägars räkning förvärfvas för utförande af berörda anordningar i Stockholm, till Kongl. Maj:ts pröfning hänskjutit frågan om förvärfvande genom expropriation för statens räkning af ifrågasvarande tomter samt dervid tillika hemställt, att för sådant ändamål erforderliga medel måtte ställas till styrelsens förfogande, dels ock i öfrigt anfört, att, ehuru definitiv plan för bangårds-

anordningarna i fråga ännu icke blifvit utarbetad, dock, enligt de hittills upprättade förslagen, i stort sedt kunde redan nu inhemtas, hvilken mark utöfver omförmälda tomter vore för ändamålet erforderlig; att, då de inkomna täffingsförslagen varit offentligen utställda till beskådande, allmänheten kommit i tillfälle göra sina iakttagelser och, såsom det äfven visat sig, börjat spekulera rörande sådan mark, som med temligen stor visshet kunde antagas komma att tagas i anspråk för berörda bangårdsanordningar; att det därför vore af största vigt, att styrelsen blefve satt i tillfälle att, till förekommande af dylik spekulation och deraf följande prisstegringar, snarast möjligt inköpa mark af förenämnda beskaffenhet; samt att, äfven om marken icke skulle komma att för ändamålet genast användas, staten icke borde genom inköpen utsättas för någon förlust, enär, efter allt att döma, tomtvärdena komme att stiga.

Öfver jernvägsstyrelsens ifrågavarande framställning hade statskontoret den 18 november 1899 afgifvit infordradt utlåtande och deruti, för den händelse Kongl. Maj:t skulle anse, att befogenhet förefunnes för jernvägsstyrelsens uttalade farhåga att ett dröjsmål med inköpet antagligen skulle medföra ökade kostnader, hemställt det Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att medgifva, att inköp af sådana egendomar, som kunde visa sig behöfliga för ifrågavarande bangårdsanordningar, finge af Kongl. Maj:t, efter förslag af jernvägsstyrelsen, beslutas; att köpeskillingarne för dessa egendomar finge af statskontoret förskjutas af under händer varande medel mot ersättning, hvarom Kongl. Maj:t framdeles komme att förordna; samt att den afkastning, samma egendomar möjligen kunde komma att lemna intill dess de blefve för det med inköpet afsedda ändamål använda, skulle af jernvägsstyrelsen inlevereras till statskontoret för att redovisas under titel extra uppbörd.

För egen del har departementschefen slutligen yttrat:

»Såsom jag redan omnämnt, omfattar det af jernvägsstyrelsen åberopade, af ingenjörerna Gleim och Eyde uppgjorda förslaget nya bangårdsanordningar vid statsbanorna såväl inom sjelfva hufvudstaden som å sträckorna närmast derintill. Den till förslaget hörande kostnadsberäkning slutar ock på den höga summan af 25,440,000 kronor. Af de i detsamma ingående arbeten torde emellertid en stor del icke på länge böra ifrågakomma till utförande, och äfven de öfriga lära endast småningom kunna tänkas blifva verkställda. De med den växande trafiken tilltagande olägenheterna af stationernas inom Stockholm trånga utrymmen och i öfrigt för trafikens behöriga skötsel otillfredsställande beskaffenhet synas emellertid icke medgifva uppskjutandet af verksamma

åtgärder för dessa stationers försättande i tidsenligt skick; och torde därför äfven de härmed förenade arbeten blifva de, som i främsta rummet måste bringas till utförande. Att härvid omfattande jordområden inom staden behöfva tagas i anspråk, är uppenbart och, ehuru kostnaderna för detta jordförvärf icke i bangårdsfrågans nuvarande skick låta sig med någon säkerhet beräkna, anser jag mig böra, såsom i någon mån belysande, omnämna, att uti ofvan åberopade kostnadsberäkning utgifterna för den utvidgning af jernvägsområdet inom Stockholm, som skulle kunna under den närmare tiden ifrågakomma, upptagits till 5,123,900 kronor. Då dertill är att märka, det förslagsställaren vid uppgörandet af beräkningarne i detta hänseende endast haft att tillgå uppgifter angående de särskilda tomternas taxeringsvärden, torde kunna tagas för gifvet, att, derest den ifrågavarande marken skulle förvärfvas genom expropriation, kostnaderna komme att blifva väsentligt högre än sålunda beräknats.

Sammanställande nu afgifna förhållanden, anser jag mig vid den föreliggande frågans bedömande kunna utgå från den förutsättning, att betydande utgifter för statsverket inom den närmaste framtiden förestå för anskaffande af mark inom hufvudstaden åt statsbanorna.

I betraktande häraf och med hänsyn tillika till hvad jernvägsstyrelsen i ärendet anfört, kan jag icke finna annat än ytterst välbetänkt, om i god tid sådana åtgärder vidtagas, som kunna befördra ifrågavarande markanskaffnings verkställande på för staten lindrigaste vilkor; och då det synes mig otvifvelaktigt, att genom beredande af möjlighet att under hand inköpa sådan mark, som med säkerhet kan antagas blifva för stationsanordningarne behöflig, afsevärda besparingar böra kunna påräknas, anser jag mig icke kunna underlåta att förorda framställning till Riksdagen, i syfte att för dylika inköp erforderliga medel må finnas till Eders Kongl. Maj:ts disposition.

Såsom ytterligare stöd härför tillåter jag mig åberopa Eders Kongl. Maj:ts förut denna dag meddelade beslut i anledning af särskilda, af jernvägsstyrelsen dels uti den af styrelsen omförmälda skrifvelse af den 16 september 1899 och dels uti skrifvelse den 17 innevarande månad gjorda framställningar i fråga om rätt till expropriation af vissa tomter, hvilka förutsetts blifva för statsbanorna behöfliga och till hvilkas bebyggande tillstånd sökts. Efter det i anledning af den förra framställningen öfverståthållarembetet inkommit med vederbörandes förklaringar samt eget underdånigt utlåtande och deruti, under erinran att plan för blifvande utvidgningar af central- och södra stationerna ännu icke blifvit faststald, och att följaktligen icke heller vore bestämdt, hvilken

mark för de ifrågasatta utvidgningarne kunde komma att behövas, framhållit, hurusom därför sådana förhållanden icke syntes vara för handen, att det intrång på den enskildes förfoganderätt öfver sin egendom, som expropriationsförfarandet innebure, nu författningen enligt kunde anlitas, har Eders Kongl. Maj:t nemligen funnit de af jernvägsstyrelsen gjorda framställningarne icke kunna för närvarande bifallas. Då följaktligen icke heller, innan plan för stationsanordningarne blifvit af Eders Kongl. Maj:t pröfvad och godkänd, genom meddelande af expropriationsrätt lärer kunna förhindras, att den för samma anordningar erforderliga mark fördyras genom bebyggande, synes mig af ännu större vikt, att denna mark må kunna under hand förvärfvas.

I fråga om det belopp, som härför bör vara att tillgå, har jag, med afseende å hvad jag här ofvan anfört, intet att erinra mot hvad jernvägsstyrelsen i sådant hänseende föreslagit, helst det icke ens blifvit ifrågasatt annat, än att hvarje särskild fråga om markinköp skulle blifva beroende på Eders Kongl. Maj:ts afgörande.»

Utskottet, som med afseende å de i statsrådsprotokollet anförda förhållanden funnit Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning välbetänkt, får därför hemställa,

att hvad Kongl. Maj:t i förevarande proposition föreslagit må vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 24 april 1900.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.